

KRİMİNOLOJİYE GİRİŞ: Suçlular, Mağdurlar ve Suçun Önlenmesi

2. BÖLÜM

M. Burak GÖNÜLTAŞ¹

GİRİŞ

Modernleşme süreci ile birlikte toplumlar değişmekte ve toplumun insanların ihtiyaçlarını görmelerine yönelik oluşturduğu etkileşme biçimleri de farklılaşmaktadır. Suç da insanların etkileşme biçimleri ile ilgilidir. Geleneksel yapı içerisinde daha az mobilize olan; ancak daha fazla enformel kurallar içerisinde hayatını idame ettiren insanlar için modernleşme süreci ile birlikte bu iki unsurun tersine döndüğünü söyleyebiliriz. Modernleşme sürecinde artan mobilizasyona bağlı olarak gelişen hızlı sosyal değişimler, toplumun kendi içinde geliştirdiği kontrol mekanizmalarını olumsuz etkilemiştir⁽¹⁾. Bu duruma bağlı olarak anlamlarla eylemler arasında kopukluklar meydana gelmiş ve adaletsizlik, haksızlık, yoksunluk, kurnalsızlık, gerginlik, sapma, kırılma, çözülme vs. gibi sorunlar bu süreçte öne çıkan problemler olmuştur. Toplumun en küçük, en temel; ancak bir o kadar da savunmasız unsuru olan aile bu süreçten en çok olumsuz etkilenen yapıların başındadır. Modernleşme süreci aileyi de değiştirmiş; bireyin en önemli sosyal ve psikolojik destek unsuru olan bu yapı, fonksiyonunu yitirmiştir. Tüm bu gelişmeler anti sosyal davranışları, sapmayı ve suçların oluşum zeminini kolaylaştırmış ve bunlar belki de modern hayatın en önemli sosyal sorunları haline gelerek yaşam alanlarımızı tehdit eder hale gelmiştir. Bu bağlamda suç ve şiddetin, sosyal bilimlerin önemli

tartışma ve araştırma alanlarından biri olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Suç konuğmadan önce, suçun oluşumunu günümüz toplumunda meydana gelen başta ekonomik koşullar olmak üzere siyasal, sosyal ve teknolojik gelişmeler içerisinde aranması gerektiği ortadadır. Örneğin, önceleri suç basit yöntemlerle işlenebilirken, şimdi teknolojik yöntemlerle suç işlemek hem kolay hem de cazip hale gelebilmektedir. Günümüzde “siber suçlar” kategorisi altında işlenen suçlar, günümüzün teknolojik gelişmeleri ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle suç çalışmaları beşeri bilimlerin tüm kolları ile ilişkilidir. Bu bağlamda suçla ilgili çalışmalar, insan etkileşiminin doğasını etkileyebilecek tüm unsurlar çerçevesinde ele alınmalıdır. Çünkü hem dünyada hem de ülkemizde suç oranlarında ve suç çeşitlerinde artışlar görülmektedir. Özellikle suçla karışan çocuk sayısındaki artış, gelecekte suç oranları açısından önemli göstergeler sunmaktadır. Yine, suçun zarar verdiği mağdur sayısındaki artış ve yaşanan mağduriyet nedeniyle insanların normal yaşamlarına dönmekte zorlanmaları, bu grupları da salt manada *suçtan zarar görenden* öte, başlı başına çok boyutlu olarak ele almayı gerektirmektedir.

Sapma ve Suç

Toplumlar varlıklarını sağlayabilmek için zaman içerisinde bir takım sosyal değerler, normlar ve kurallar oluştururlar ve böylece toplumsal

¹Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, e-mail: mbgonultas@cumhuriyet.edu.tr

sadece yaşanan korku ile çocuk her halükârda mağdur olabilir. Ancak görünür özellikli bir koruyucunun çocuğu gözetmesi ve fail tarafından bunun fark edilmesi en azından fail-hedef arasındaki fiziksel mesafenin kısılmasında önemli bir caydırıcılık unsuru olacaktır. Bu bağlamda çocuk açısından tehlikeli olabilecek yabancı kişileri sadece çocukların tanıyıp ve bilmesinin yetmeyeceği, aynı zamanda çocukların koruyucuları özelliğinde olan anne-baba, öğretmen gibi unsurların bilmesi, tanınması ve farkında olması gerekmektedir^(5, 6, 18).

SONUÇ

Görüldüğü üzere suç, tek bir bakış açısı ya da yaklaşım ile açıklanabilen bir olgu değildir. Çünkü günümüzde suç ve suçlu, karmaşık ve kompleks bir yapıdadır. Bu durum, suçla mücadelede pek çok disiplinin bakışından faydalanılması gerektiği gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. Bu bağlamda suç biliminin ve suçla ilişkili olan mağdur, ceza adaleti vs. gibi alanların dinamik ve sürekli gelişen bir ivmeye sahip olduğu söylenebilir.

Bu çalışma, suçluluk, mağduriyet ve suçun kontrolünü, bu üç unsuru bütüncül ve ilişkili olarak ele alması nedeni ile Rutin Aktiviteler Teorisi çerçevesinde ele almış ve alanda öne çıkan açıklamaları bir sistematik içerisinde anlamaya çalışmıştır. Yoksa her bir yaklaşım kendi bakış açısı ve yorumlanması ile özel ve özerktir. Çalışma özelinde bir araya getirilen açıklamalar çerçevesinde şu söylenebilir: Günümüz toplum şartlarında mobilizasyon artmakta ve insanlar arasında fiziksel ve sosyal (başta sosyal medya olmak üzere) mesafeler azalmaktadır. Bu da gündelik yaşantımızda her türden insanla etkileşme ihtimalimizi arttırmaktadır ki bunlardan biri de suçlulardır. Tabi karşılaşmak ya da etkileşmek şartların önümüze getirdiği kaçınılmaz bir durum olabilir; ancak motive olmuş ve suça yönelmiş ve ayrıca bir takım iç ve dış kontrol edicileri olmayan ya da bozulmuş (çeşitli sosyal ve psikolojik etkenlerle) kişiler suça maruz kalma ihtimalini arttırmaktadır. İşte burada, bu kaçınılmaz koşulların altında hayatımızı idame ettirirken suçlu-

larla mümkün olduğunca fiziksel yakınlaşmayı engelleyen ya da fiziksel olarak yakın olsa bile harekete geçmesini önleyen formel ve informal mekanizmaların-koruyucuların varlığı ve etkinliği öne çıkmaktadır.

Suç, mağdur ve önleme amaçlı çalışmalar batı kaynaklı ülkeler üzerindedir. Bu nedenle suçluluk, mağduriyet ve bunlarla mücadeleye yönelik yaklaşımlar çıktıkları yerlerin sosyal ve psikolojik karakteristiklerini daha çok içermektedir. Ülkemiz açısından daha önce de belirtildiği gibi suç, çoğu zaman toplumun öncelikleri içerisinde yer almamıştır. Bu durumun beklenen şekilde suçla ilgili çalışmaların yeterince ele alınmasını önlediği düşünülmektedir. Gerçekten de akademik olarak kriminoloji çalışmalarının yeterli bir seviyede olduğu söylenemez. Topçuoğlu, ülkemizde kriminoloji disiplininin durumunu tartıştığı çalışmasında, kriminolojinin bağımsız bir bilim dalı olmadığını ve kriminolog yetişemediğini tespit etmiş ve bu disiplinin ülkemizde daha da gelişebilmesi adına bir projeksiyon sunmuştur. Buna göre kriminoloji çalışmaları; suçluluğun ölçülmesi (gerçekte suçluluk ne durumdadır?), suçluluğun nedenlerinin incelenmesi (kendi toplumsal dinamiklerimiz ve kültürel yapımız çerçevesinde hali hazırdaki suç teorilerinin test edilmesi ya da teoriler üretilmesi), suçun kontrolü ve önlenmesi (kesitsel çalışmalardan daha çok boylamsal çalışmalarla sosyal müdahale programlarının oluşturulması ve kanıt dayalı suçun önleme stratejileri oluşturma) ekseninde çalışılmalı ve akademik yetkinliğe kavuşturulmalıdır^(19, 20).

KAYNAKÇA

1. Baran, AG, Suğur, N. (2012). Çağdaş Sosyoloji Kuramları. AÖF Yayınları Yayın No: 2673
2. Çalıcı, C. (2016). Bütünleşik Suç Kuramları Işığında Türkiye'de Suç Trendleri: Cumhuriyet Tarihine Retrospektif Bakış (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Bilimler Enstitüsü.
3. Geleri, A. (2013). Suç Sosyolojisi. AÖF Yayınları Yayın No: 2886
4. Gönültaş, MB. (2009). Adana İlinde Mala Ve Şahsa Karşı Suç İşleyen Çocukların Sosyodemografik Özelliklerinin Ortaya Konulması (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü.
5. Gönültaş, MB. (2018). Türkiye'de Kayıp ve Kaçırılan

- Çocuklar Sorununa Bütüncül Yaklaşım. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
6. Sasse, S (2005). "Motivation" and routine activities theory. *Deviant Behavior*, 26(6):547-570.
 7. Sözer, A, Balçioğlu, E. (2016). *Kriminoloji*. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
 8. Şahinli, K, Gönültaş, MB. (2019). Suç ve suçluluğu açıklamaya yönelik yaklaşımlar ve Türkiye. Y. Daşlı (Ed.), *Sosyal Sorunlarda Güncel Tartışmalar içinde* (243-266). Ankara: Anı Yayıncılık.
 9. Dolu, O. (2015). *Suç Teorileri*. (5. Baskı). Ankara: Babil Yayınevi.
 10. Akduman, İ. (2017). *Viktimoloji*. Yücel, D., Gönültaş, M. B. (Eds.), *Adli sosyal hizmet: Yaklaşım ve müdahale içinde* (s. 121-138). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
 11. Burgess, AW. (2017). *Victimology: Theories and applications*. USA: Jones & Bartlett Learning.
 12. Gönültaş, MB, Güner, C. (2015). Cinayet Olaylarında Suçlu Profilleme ve Mağdur Bilimi İlişkisi. F. Irmak ve E. Darcan (Ed.), *Şiddet Suçları: Yaklaşımlar ve Trendler içinde* (s.171-185). Ankara: Adalet Yayınevi.
 13. Mustaine, EE (1997). The risk of victimization in the workplace for men and women: An analysis using routine activities/lifestyle theory. *Humanity & Society*, 21(1), 17-38.
 14. Hollis, ME, Felson, M, Welsh, BC (2013). The capable guardian in routine activities theory: A theoretical and conceptual reappraisal. *Crime Prevention and Community Safety*, 15(1), 65-79.
 15. Lord, WD, Boudreaux, MC, Lanning, KV (2001). Investigating potential child abduction cases: A developmental perspective. *FBI L. Enforcement Bull.*, 70, 1-5.
 16. Sheley, JF. (1983). Critical elements of criminal behavior explanation. *Sociological Quarterly*, 24(4), 509-525.
 17. Sokullu-Akıncı, F. (2008). *Viktimoloji:(mağdurbilim)*, (2. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
 18. Sözer, A, Lee, D. (2011). *Suç Önleme*. (1. Baskı) Ankara: Adalet Yayınevi.
 19. Topçuoğlu, T (2014). *Kriminoloji için disiplin çağrısı!* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 72(1), 363-381.
 20. Yumak, S (2015). *Kriminoloji ve ceza hukuku: hukuk fakültelerinde kriminoloji öğretiminin faydaları ve Türkiye'deki güncel durum*. *TAAD*, 6(22), 15-45.
 - 21: Yılmaz, A, Günay-Ergün, S. (2006). Türkiye'de şehir asayiş suçları: Dağılışı ve başlıca özellikleri. *Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(170), 230-249.